

Εκτός Νόμου ο Πολιτισμός και η Ελευθερία

του Παναγιώτη Μαυρέλη

Οι σαββατιάτικες πρωθυπουργικές ανακοινώσεις δεν ήταν ένα διάγγελμα για την δημόσια υγεία αλλά ένα ανακοινωθέν για τη δημόσια τάξη. Στο διάγγελμά του, ο πρωθυπουργός εμφανίστηκε σαν τον μεγαλύτερο αρνητή του ιού. Ενώ η πανδημία καλπάζει, δεν σπατάλησε ούτε μια λέξη για το δημόσιο σύστημα υγείας• ούτε μισή κουβέντα για γιατρούς, νοσηλευτές και νοσοκομεία• τόση ήταν η έγνοια του! Αλλά είναι αυτή του η αλαζονεία που δεν του επιτρέπει να κρατήσει ούτε τα προσχήματα.

Ένα ολόκληρο «παρασύνταγμα», ένα καθεστώς εξαίρεσης έχει εγκατασταθεί στη δημόσια σφαίρα και υπονομεύει τις ελευθερίες των πολιτών. Θεμελιώδη άρθρα του Συντάγματος αναστέλλονται και δημοκρατικά δικαιώματα καταστρατηγούνται. Τι σχέση έχουν όλα αυτά με τη δημόσια υγεία; Ποια έκτακτη υγειονομική ανάγκη εξυπηρετούν; Τι νόημα έχει η απαγόρευση των συναθροίσεων, όταν είσαι υποχρεωμένος να στέκεσαι με τις ώρες στις ουρές των τραπεζών και των δημόσιων υπηρεσιών ή να συνωστίζεσαι στους χώρους εργασίας; Τι νόημα έχει η νυχτερινή απαγόρευση κυκλοφορίας, όταν το πρωί στοιβάζεσαι αναγκαστικά στα βαγόνια του μετρό για να πας στη δουλειά; Τι είναι όλα αυτά, αν δεν είναι ασκήσεις αυταρχισμού; Ένας απροκάλυπτος απολυταρχισμός που όχι μόνο δεν υπαγορεύεται από τις έκτακτες συνθήκες της υγειονομικής κρίσης, αλλά υπονομεύει τη συναίνεση στα όποια απαραίτητα μέτρα;

Ξέραμε εξ αρχής πως το κράτος δεν θα παραιτούνταν από τις έκτακτες εξουσίες του. Όμως ποια ασύγγνωστη ακρισία επέβαλε σε πολλούς να ζουν σε μια ψευδαίσθηση προσωρινότητας και να νομίζουν πως «θα λογαριαστούν μετά»; Ποιο είναι αυτό το «μετά»; Δεν κατάλαβαν ακόμα ότι το «μετά» είναι τώρα; Ότι το έκτακτο είναι το μόνιμο, το εξαιρετικό είναι το κανονικό.

Τα κράτη έχουν ένα τρόπο για να αντιμετωπίζουν τις κρίσεις, ακόμα και τις υγειονομικές. Την αστυνομία. Τη δημόσια ασφάλεια.

Καμιά πρόνοια, καμιά κοινωνική πολιτική. Δεν ξέρουν από γιατρούς, μόνο από χωροφύλακες. Δεν είναι ο νεοφιλελευθερισμός που τους κάνει «τσιγκούνηδες». Είναι η όρεξή τους για απόλυτη εξουσία που άνοιξε για τα καλά. Αν τα ασιατικά κράτη θεωρούνται πρότυπο διαχείρισης, δεν είναι για τους θεσμούς πρόνοιας που ανέπτυξαν, αλλά για τα καθεστώτα επιτήρησης και ελέγχου στα οποία μετατράπηκαν.

Δεν πρόκειται για αντιμετώπιση της πανδημίας. Δεν πρόκειται για το πολυθρύλητο «κράτος πρόνοιας» που στέκεται στο πλάι του πολίτη, αλλά για το διαβόητο αστυνομικό κράτος που ορθώνεται απέναντί του. Δεν θυσιάζεται η ελευθερία προς χάριν του γενικού καλού. Τουναντίον, είναι η φαλκίδευση των ελευθεριών που οδηγεί ευθέως στην υπονόμευση της δημόσιας υγείας. Ας μην υπάρχει αμφιβολία, και την εξαθλίωση θα σπείρουν και στα δεσμά θα μας ρίξουν και την υγείά μας δεν θα έχουμε.

Ποια παραλυσία, όμως, κυριεύει την Αριστερά και δεν αντιστέκεται ούτε στις πιο κατάφωρες παραβιάσεις της ελευθερίας των πολιτών; Ποια θεωρητική και πρακτική ατολμία δεν αφήνει να ψελλίσουμε ούτε τα αυτονόητα; Ποια μοιραία αμηχανία δεν επιτρέπει την αμφισβήτηση της αδιανόητης απαγόρευσης κυκλοφορίας; Ποια απαισιοδοξία της σκέψης αλλά και της βούλησης μας αδρανοποιεί μπροστά στις προκλήσεις των καιρών; Ίσως πρόκειται για ιστορική χρεοκοπία.

Αυτό που την περασμένη άνοιξη περιοριζόταν στη σφαίρα της υποψίας, πλέον διακηρύσσεται ανοιχτά: «θα κυκλοφορείτε μόνο για να δουλεύετε».

Σήμερα, ό,τι δεν αφορά τη σφαίρα της παραγωγής και της κατανάλωσης τίθεται εκτός νόμου.

Μπορεί το θέατρο, ο κινηματογράφος, η διασκέδαση και η ψυχαγωγία εν γένει να ανήκουν στη σφαίρα της κατανάλωσης, αλλά δεν είναι μόνο κατανάλωση. Είναι χώροι ανάπτυξης και εκδίπλωσης της κοινωνικότητας. Όπως είναι οι πλατείες και οι δρόμοι. Εκεί ακριβώς είναι το ζήτημα. Στους σινεμάδες και στα μπαρ, στα αμφιθέατρα και στα καφενεία, στις πλατείες και στους δρόμους φτιάχνονται οι κοινωνικές σχέσεις. Εκεί σφυρηλατείται ο κοινωνικός δεσμός. Αυτός ο δεσμός είναι που πρέπει να σπάσει.

Αυτοί οι χώροι κλείνουν. Και ας είναι οι κατεξοχήν χώροι που μπορούσαν να κρατηθούν οι αποστάσεις και να τηρηθούν τα μέτρα. Όλα τα άλλα, βιομηχανίες και καζίνο, τράπεζες και εφορίες, συνεχίζουν κανονικά. Χωρίς μέτρα, μόνο με προσχήματα. Ο κόσμος θα συνεχίσει να στοιβάζεται στις συγκοινωνίες, στους εργασιακούς χώρους και στις ουρές των δημοσίων υπηρεσιών.

Δεν σημαίνουν τα παραπάνω ότι οι χώροι αυτοί δεν θα μπορούσαν να μετατραπούν σε εστίες μετάδοσης του ιού. Δεν υπάρχουν χώροι απρόσβλητοι από τον ιό, παρόλο που τα κυβερνητικά μέτρα υπονοούν το ακριβώς αντίθετο. Σημαίνουν όμως, ότι το lockdown ή θα είναι καθολικό ή θα είναι μια τρύπα στο νερό. Μια τρύπα στο νερό όσον αφορά την ανακοπή της πανδημίας, αλλά μάλλον αρκετά αποτελεσματικό για τις βαθιές και βίαιες μεταβολές που συντελούνται.

Με δυο λόγια, κανένα lockdown δεν επιβλήθηκε, καμιά καραντίνα. Το μόνο που έγινε είναι ότι η κοινωνική ζωή βγήκε εκτός νόμου. Απαγόρευσαν τον πολιτισμό, τις κοινωνικές συναναστροφές και τους δημόσιους χώρους. Και αυτά δεν έχουν καμία σχέση με την δημόσια υγεία.

Ο νοσηρός εκβιασμός που μας απευθύνουν είναι να ανταλλάξουμε τον πολιτισμό και την ελευθερία μας, τους φίλους και της φίλες μας με την υγεία μας. Όμως, η ζωή του ανθρώπου ούτε ανταλλάσσεται, ούτε τεμαχίζεται. Ούτε οι κοινωνίες αλυσοδένονται.

*Ο Παναγιώτης Μαυρέλης είναι κοινωνιολόγος